

POROČILO O DELU NOVINARSKEGA ČASTNEGA RAZSODIŠČA

za leto 2022

Ko je Novinarsko častno razsodišče (NČR) leta 2019 nastopilo nov mandat, se je po prvih mesecih našega dela, ki je potekalo po utrjenih in uveljavljenih poteh, začela pandemija covid-19. V času prvega lockdowna razsodišče ni zasedalo, takrat smo ocenjevali, da bi delovanje na daljavo vplivalo na kakovost dela NČR, a kasneje smo se – kot večina - prilagodili novim razmeram. Tudi v letu 2022 so še vedno potekale hibridne seje NČR, ker smo tako želeli doseči sklepčnost, saj imajo članice in člani pogosto neodložljive obveznosti, zaradi katerih se sej v prostorih DNS ne morejo vedno udeleževati, na daljavo pa se lažje vključijo, če ne gre drugače, vsaj za krajši čas. Obdobje od 2020 do 2023 si bomo zapomnili ne le po epidemiji, temveč tudi po hudih krizah, pritiskih in poskusih rušenja, ki sta jih preživljala in preživela (RTV še vedno težko diha!) dva zelo pomembna slovenska medija, Slovenska tiskovna agencija in RTV Slovenija. O tem zgovorno pripoveduje tudi nekaj pritožb, povezanih z RTV Slovenija, ki jih je razsodišče obravnavalo lansko leto. Dogajanja v družbi (epidemija v vseh svojih razsežnostih) in težke, včasih tudi nevzdržne razmere, v katerih ustvarjamo slovenske novinarke in novinarji, odzvanjajo tudi v NČR. Novinarji smo vsak dan bolj obremenjeni, zato je delo v uredništvu postalo vse težje združljivo z delom v Novinarskem častnem razsodišču, slednje namreč predstavlja vsaj dve dolgi in naporni seji na mesec, na seje se je treba temeljito pripraviti s študijem gradiva in predlaganih razsodb/stališč, poročevalcu, ki predlog odločitve pripravi, pa proučitev vloge, vseh prilog, dokumentov, prispevkov, iskanje ter preverjanje informacij vzame veliko časa, ki se ne meri v urah, ampak v dnevih.

Nekatere pritožbe, ki so v zadnjem letu prispele na Novinarsko častno razsodišče, so dokaz, da novinarji delajo pod najrazličnejšimi hudimi pritiski, na terenu imajo težave z lokalnimi oblastniki, v uredništvih jih preganjajo roki oddaj in objav, a zaradi tega novinarke in novinarji ne bi smeli pristajati na objavljane nepreverjenih informacij in hudih obtožb, na katere niti ne poskusijo pridobiti odzivov. Pomanjkanje časa ni opravičilo za kršitve kodeksa. Novinarjevi pravica in dolžnost sta, da si za iskanje verodostojnih in kakovostnih informacij vzame čas, da ta čas, ki ga potrebuje za dober prispevek, od urednika in delodajalca tudi jasno zahteva, če je treba. Ja, vemo, da je včasih to Misija: nemogoče – Maščevanje. Žal.

Razlogi za kršitve kodeksa so različni, nastajanje prispevkov je zapleten proces. Ponovila bom, kar sem napisala že v poročilu za leto 2021: če NČR ne ugotovi v pritožbi očitanih kršitev kodeksa, je to njegova najslajša odločitev, vsaka ugotovljena kršitev pa ne pomeni, da novinar, ki je kodeks prekršil, dela slabo. Hkrati poudarjam, da se na podlagi pritožb, ki jih dobi in podrobno prouči Novinarsko častno razsodišče, razkrivajo tudi zaskrbljujoči bolezenski znaki, včasih prave gnojne bule, ki mečejo slabo luč na celotno slovensko novinarsko

skupnost. V letu 2022 smo v sprejetih odločitvah pritrjevali pritožnikom, da so bile obravnavane televizijske oddaje res vodene skrajno neprofesionalno, v prispevkih, ki so bili predmet pritožb, so se pojavljale manipulacije z objavljenimi izjavami in namerno potvarjanje informacij ter zamolčanje bistvenih dejstev, ki so ključna za razumevanje ... Zdi se mi, da je kritična javnost nad najhujšimi medijskimi primeri, v katerih kršitve kodeksa kar mrgolijo, obupala, saj z njimi povezanih pritožb razsodišče v letu 2022 niti ni prejelo. Škoda. Vsak primer, ki ga obravnava NČR, namreč postane koristno študijsko gradivo za novinarje, urednike, študente, raziskovalce, medijske strokovnjake in za javnost. Leto 2022 je v naš arhiv dodalo zgodbe o tistih županih, ki jim ni jasno, kakšna je vloga novinarjev v demokratični družbi, saj si dopisnike, poročevalce, predvsem pa urednike občinskih glasil, predstavljajo kot svoja poslušna trobila, vsako kritično vprašanje ali poglobljen prispevek, v katerem njihovo delo ni oboževano in pohvaljeno, pa razumejo kot napad. Nekaj podobnega se lahko zgodi tudi, ko predstavniki institucij ali organizatorji dogodkov, ki niso zadovoljni z novinarskim poročanjem, v pritožbah, ki jih naslovijo na NČR, tehtajo vsako besedo v prispevku, ker bi radi dokazali novinarjevo pristranskost, napake, netočne informacije, žalitve, potvarjanje vsebine članka v naslovu ... Ko se želi npr. nosilec moči novinarju, ki dobro opravlja svoje delo, zaradi njegovega kritičnega poročanja maščevati s pisanjem pritožb na NČR, v primerih, ko novinar pri svojem delu dosledno spoštuje novinarski kodeks, razsodišče zlahka dokaže in pojasni, da so očitki o kršitvah kodeksa neutemeljeni. V pritožbah, ki jih obravnavamo, pa vedno znova spoznavamo tudi, kako zelo pomembna je pravica do zasebnosti in da morajo/bi morali uredniki in novinarji kljub veliki želji po branosti, gledanosti, poslušnosti in klikih nenehno tehtati, ali so podrobnosti o življenju ljudi, ki so omenjene v prispevkih, v javnem interesu. Eden izmed primerov iz leta 2022 prikazuje, kako se v medijih pojavlja tudi slepo povzemanje sporočil za javnost, zato smo hvaležni pritožniku, ki si je vzel čas in preveril objavljene (nepreverjene) informacije.

Tudi spletni mediji nas nenehno strokovno izzivajo. V njih je še vedno veliko netransparentnih posegov v prispevke (razsodišče je o tem sprejelo priporočila maja 2018), razsodišče pa je obrazložiti svoje odločitve lani zapisalo, da bi morala spletna uredništva pri poročanju o najrazličnejših izrednih dogodkih, ko članke sproti dopolnjujejo z novimi informacijami, te dogodke spremljati na preglednejši način. NČR opozarja, da se pogosto sploh ne označuje umikov prispevkov iz arhiva spletnih medijev. Razlog za umik bi namreč morali biti uporabnikom ustrezno pojasnjen. Zaradi netransparentnih posegov v spletne članke so v težavah tudi tisti, ki se želijo pritožiti zaradi domnevnih kršitev novinarskega kodeksa, pa zaradi brisanja spornih delov članka, poseganja v prispevke ali celo umika prispevkov ostanejo brez dokaznega gradiva, zato ob vsaki priložnosti ponavljamo nasvet, naj pritožniki spletne prispevke pravočasno shranijo.

NČR veseli, da se je trend padanja števila prejetih pritožb v letih 2020 in 2021 zaustavil in da v letu 2022 beležimo celo njihovo rast. Podatek, ki ga izkazuje statistika za lansko leto, da se je zmanjšalo število pritožb, ki jih razsodišče zaradi neustreznosti ne obravnava (leta 2016 je npr. razsodišče dobilo 59 pritožb, a je bilo kar 29 od teh pritožb neustreznih za nadaljevanje postopka), pa pripisujemo tudi temu, da so na spletni strani NČR pravila in postopki dobro in razumljivo opisani in da smo uspešni tudi z dodatnimi pojasnili in pozivi k dopolnjevanju prispelih pritožb. Ob tem pa je treba dodati, da je za dobro in nemoteno delovanje NČR zelo zaslužna in nepogrešljiva Špela Stare, generalna sekretarka DNS, hkrati pa se zahvaljujemo tudi Anastazii Stepič, ki NČR pogosto priskoči na pomoč.

NČR je skupni organ Društva novinarjev Slovenije in Sindikata novinarjev Slovenije. Zelo pomembno je, da javnost pozna delo in pomen Novinarskega častnega razsodišča, da je seznanjena z njegovimi odločitvami, zato NČR potrebuje podporo novinarske skupnosti, DNS in SNS. Na ugled NČR seveda najbolj vpliva predvsem njegovo kakovostno delo, tehtne in strokovne odločitve, pa tudi dejavno sodelovanje v razpravah o medijih in novinarstvu, udeležba na dogodkih, ki jih pripravljata DNS in SNS. NČR na podlagi številnih odzivov ocenjuje, da so bili tudi plakati, na katerih je natisnjen Kodeks novinarjev Slovenije, ki koristno krasijo številna uredništva, odlična ideja.

Število odločitev, ki jih je sprejelo razsodišče v letu 2022, pa je nekoliko nižje. Omenila sem že, da imajo članice in člani NČR številne obveznosti, ki jih vse težje usklajujejo z delom v NČR. Dva člana v zadnjem obdobju sploh nista sodelovala pri delu razsodišča. Zaradi vsega tega se dogaja, da postajajo postopki obravnav in sprejetih odločitev nerazumno dolgi. Ker je novinarsko častno razsodišče kot samoregulativni organ za slovensko medijsko krajino preveč pomembno, si ne smemo zapirati oči pred težavami, s katerimi se srečuje kljub velikim naporom večine članstva NČR. Menimo, da bi bilo treba v DNS in SNS, pa tudi z nekaterimi deležniki (založniki, lastniki medijev, medijskimi asociacijami, strokovnjaki ...) opraviti poglobljeno razpravo o prihodnosti NČR in ponovno razmisliti o tem, ali je nastopil čas za korenitejše spremembe. Ena izmed možnosti je tudi ustanovitev slovenskega tiskovnega sveta, kar bi bila morda lahko nadgradnja NČR. Ker smo zazrti v (medijsko) prihodnost, v kateri bo naša sodelavka (upamo, da ne šefinja) tudi umetna inteligenca, ji bomo morali verjetno kmalu nameniti tudi kak člen v novinarskem kodeksu.

Tatjana Pirc, predsednica Novinarskega častnega razsodišča

V Ljubljani, 20.9.2023